



Examensarbete i företagsekonomi

15 högskolepoäng, avancerad nivå

Undervisning om hållbar utveckling i ämnet Företagsekonomi

*Teaching about sustainable development in the subject of
business administration*

Anders Liljefors

Kompletterande pedagogisk utbildning, 90 hp

Handledare: Nils Andersson

Datum för slutseminarium (2020-09-17)

Examinator: Jyri Backman

Abstract/sammanfattning

Hållbar utveckling är ett av de viktigaste områden i ämnet företagsekonomi och finns med i den allra första meningen i kursplanen för ämnet företagsekonomi. Mitt intresse för detta område väcktes då jag skulle planera undervisningen för min sista VFU period. Syftet med uppsatsen är att undersöka hur några lärare i ämnet företagsekonomi på gymnasiet resonerar kring begreppet hållbar utveckling och kring sina egna erfarenheter i undervisningen om hållbar utveckling.

Jag har valt att använda mig av kvalitativ metod i mitt arbete och har genomfört kvalitativa forskningsintervjuer med tre lärare i ämnet företagsekonomi från tre olika skolor i södra Sverige.

Undersökningen tar avstamp i internationella policydokument och forskning om hållbar utveckling i undervisningen på olika sätt samt kopplar samman detta med teorier om lärande, särskilt pragmatismen och sociokulturella perspektiv. Resultatet visar att begreppet hållbar utveckling är komplext och svårt att entydigt definiera. Resultatet visar också att alla lärarna betonar att målet med undervisningen är att eleverna skall utveckla en helhets förståelse för de stora miljöfrågorna och utveckla en handlingskompetens att själv agera ansvarsfullt för en mer hållbar framtid. Alla lärarna arbetar med hållbar utveckling i kursen entreprenörskap där eleverna skall starta ett eget företag och då se sammanhanget mellan de ekonomiska, ekologiska och sociala dimensionerna i undervisningen om hållbar utveckling.

Sökord/keywords

Agenda 2030, didaktik, entreprenörskap, företagsekonomi, hållbar utveckling, pragmatism, sociokulturella perspektiv, undervisning

Förord

Jag vill rikta ett stort tack till alla lärare som har deltagit i undersökningen. Jag uppskattar mycket att ni tog er tid att besvara mina intervjufrågor trots den särskilt arbetstunga vårterminen under Coronapandemin. Jag vill också tacka min handledare Nils Andersson.

Anders Liljefors

Innehåll

Kapitel 1. Inledning	6
Kapitel 2. Syfte och frågeställningar	7
Syfte.....	7
Frågeställningar	7
Kapitel 3. Teoretiska perspektiv	8
3.1 Definition av begreppet hållbar utveckling	8
3.2 Internationella möten och överenskommelser som haft betydelse för hållbar utveckling	9
3.3 Överenskommelser som har haft betydelse för utbildning för hållbar utveckling .	9
3.4 Teorier om lärande i teori och praktik	10
3.4.1 Pragmatismen	10
3.4.2 Det sociokulturella perspektivet	11
3.5 Hållbar utveckling i Läroplan och ämnet Företagsekonomi	12
Kapitel 4. Tidigare forskning	15
4.1 Forskningstraditioner inom miljöundervisning och hållbar utveckling	15
4.1.1. Faktabaserad miljöundervisning.....	15
4.1.2 Normerande miljöundervisning.....	16
4.1.3 Etisk och pluralistisk undervisning om hållbarhet	17
4.2 Forskning om elevers hållbarhetsmedvetande.....	18
4.3 Forskning om lärares kompetens i hållbar utveckling.....	18
4.4 Forskning om entreprenörskap och hållbar utveckling.....	19
Kapitel 5. Metod.....	20
5.1 Kvalitativ metod	20
5.1.1 Kvalitativa intervjuer.....	20
5.1.2 Transskribering	21
5.2 Urval och genomförande	21
5.4 Validitet och reliabilitet	22
5.5 Forskningsetik	23
Etiska ställningstaganden	23
Kapitel 6. Resultat och Analys	24
6.1 Lärares syn på vad begreppet hållbar utveckling innebär	24
6.1.1 Vad är hållbar utveckling enligt lärarna	24

6.1.2 Analys av lärarnas syn på vad begreppet hållbar utveckling innebär.....	25
6.2 Hållbar utveckling i undervisningen i företagsekonomi.....	26
6.2.1 Hur lärare arbetar med hållbar utveckling.....	26
6.2.2 Viktigast i undervisningen enligt lärarna	27
6.2.3 Viktiga förändringar i hållbar utveckling enligt lärarna.....	27
6.2.4 Analys av lärarnas svar om hållbar utveckling i undervisningen.....	29
6.3 Ämnesöverskridande undervisning	30
6.3.1 Lärarnas svar om ämnesöverskridande undervisning.....	30
6.3.2 Analys av lärarnas svar om ämnesöverskridande undervisning	31
6.4 Skolans roll gällande hållbar utveckling	32
6.4.1 Lärarnas svar om skolans roll i undervisningen om hållbar utveckling	32
6.4.2 Analys av lärarnas svar om skolans roll för undervisningen.....	32
Kapitel 7. Slutsatser och diskussion	34
7.1 Kritisk reflektion av uppsatsen.....	34
7.2 Slutsatser och diskussion.....	35
7.2.1 Hur definierar några lärare begreppet hållbar utveckling?.....	35
7.2.2 Hur utbildning i hållbar utveckling har förändrats över tid?.....	35
7.2.3 Hur arbetar några lärare med hållbar utveckling i sin undervisning?.....	36
7.3 Förslag till fortsatt forskning	37
7.4 Avslutande kommentar.....	37
Referenser.....	38
Bilagor	40
Bilaga 1. Informationsbrev	40
Bilaga 2. Intervjuguide:	41

Kapitel 1. Inledning

Vi står idag vid ett vägsval i världsekonomin. Å ena sidan är vi redo att generera bättre levnadsstandard för fler av jordens invånare än någonsin tidigare. Å andra sidan blir det alltmer uppenbart att vår konsumtionskultur som modell för ekonomisk tillväxt inte längre kan tillämpas utan att orsaka enorma miljömässiga och ekonomiska problem. Hållbar utveckling inrymmer en ekologisk, ekonomisk och en social dimension. Det handlar om ett gemensamt ansvar och global utveckling. Hur vill vi att världen skall se ut för kommande generationer? Det handlar om människor, det handlar om vår planet, hur vi använder våra pengar och hur vi konsumerar. När det handlar om ekologi, social hållbarhet och ekonomi så används ofta de engelska termerna *people, planet and profit*. "People" handlar om människor hur vi förhåller oss tillvarandra i en demokrati och om mänskliga rättigheter. "Planet" handlar om hur vi förvaltar vår planet och vår natur. "Profit" handlar om konsumtion, hållbar utveckling och företags ansvar. I ljuset av det här är jag intresserad av att undersöka hur svensk skola bidrar till detta. Intresset väcktes när jag skulle göra min sista VFU period. Då fick jag ett intressant område att undervisa eleverna i nämligen hållbar utveckling.

Hållbar utveckling bör vara ett av de viktigaste områden i ämnet företagsekonomi, då det finns med i den allra första meningen i kursplanen i ämnet företagsekonomi.

"Undervisningen i ämnet företagsekonomi ska syfta till att eleverna utvecklar förståelse av företagets roll och villkor i samhället från lokal till global nivå. Här ingår företagets ansvar för bland annat hållbar utveckling." (Skolverket, 2011).

Jag inledde undervisningen med att visa filmen "En obekvämt sanning" av Al Gore. Filmen handlar om den globala uppvärmningen och världens miljöproblem och eleverna visade ett stort intresse för att diskutera detta. Samtidigt väcktes tanken att undersöka hur lärare undervisar om hållbar utveckling och vilka didaktiska val de gör inom ämnet företagsekonomi.

Hur har temaområdet hållbar utveckling blivit så centralt i ämnet företagsekonomi? Vilka undervisningstraditioner finns det inom miljöundervisning och hållbarutveckling? Vad ligger till grund för det som lärarna väljer att undervisa om? Detta är frågor som jag vill undersöka närmare i denna uppsats.

Kapitel 2. Syfte och frågeställningar

Syfte

Trots att hållbar utveckling är centralt i ämnet företagsekonomi och finns med i ämnets syftestext, har jag märkt att området inte är lika centralt i själva undervisningen. Syftet med den här uppsatsen är därför att undersöka hur några lärare i ämnet företagsekonomi på gymnasiet resonerar kring begreppet hållbar utveckling och om innehåll och vad de anser är centralt i undervisningen om hållbar utveckling.

Frågeställningar

För att operationalisera syftet används nedanstående frågeställningar:

- Hur definierar några lärare i företagsekonomi begreppet hållbar utveckling?
- På vilket sätt har undervisningen om hållbar utveckling förändrats över tid?
- Hur arbetar några lärare i företagsekonomi med hållbar utveckling i sin undervisning?

Kapitel 3. Teoretiska perspektiv

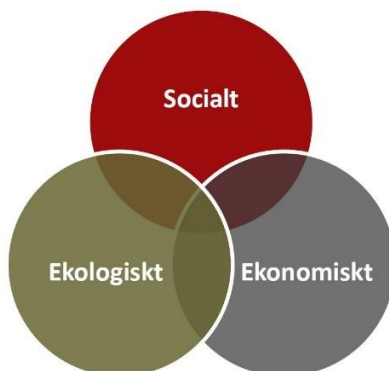
I det här kapitlet presenteras definitionen av begreppet hållbarutveckling och historik där internationella möten och överenskommelser som har haft betydelse för utbildning om hållbar utveckling.

3.1 Definition av begreppet hållbar utveckling

Begreppet ”hållbar utveckling” (på engelska ”sustainable development”) introducerades av den amerikanske miljövetaren och författaren Lester R. Brown år 1981. Det fick sin internationella spridning år 1987 då FN:s världskommission för miljö och utveckling lanserade begreppet i rapporten “Vår gemensamma framtid”. Norges dåvarande statsminister Gro Harlem Brundtland, som ledde kommissionen som sedan dess kallas *Brundtlandskommissionen*, gav begreppet följande definition som fortfarande är den vanligaste definitionen på hållbar utveckling:

”Hållbar utveckling är en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov.” (SOU2004:104 sid 32).

I rapporten görs det klart att hållbar utveckling inte bara handlar om ekologisk hållbarhet utan inkluderar social och ekonomisk utveckling. Begreppet hållbar utveckling har sin utgångspunkt i en helhetssyn på människors och samhällets behov, förutsättningar och problem. De tre bärande principerna är följande ekologiska, ekonomiska och sociala aspekter som interagerar med varandra (Bjørnelo 2007, Borg 2011).



Figur 1. Holistiskt perspektiv på hållbar utveckling.

Bilden ovan är vanlig förekommande när det gäller att symbolisera det holistiska sammanhanget, mellan de tre dimensionerna, (se tex Borg 2011, sid 14).

3.2 Internationella möten och överenskommelser som haft betydelse för hållbar utveckling

Begreppet hållbar utveckling har blivit internationellt etablerat under en lång process under de senaste 60 åren. Miljöfrågorna fick sitt stora genombrott på FN konferensen i Stockholm, kallad *Stockholmskonferensen*, om den mänskliga miljön 1972. Stockholmskonferensen utmynnade bland annat i en politisk deklaration och ett handlingsprogram. Som en direkt följd skapade FN:s generalförsamling samma år FN:s miljöprogram (United Nations Environmental Programme, UNEP). (SOU 2004:104) Tjugo år efter miljökonferensen i Stockholm samlade FN världens ledare till en konferens i Rio de Janeiro om miljö och utveckling. Den överenskommelse som har blivit mest känd från *Rio-konferensen* är *Agenda 21*. I Sverige kom ett lokalt Agenda 21-arbete igång med en mycket stor bredd efter Rio-konferensen. Fyra år senare hade alla kommuner startat ett sådant arbete (SOU 2004:104).

I *FN:s millenniedeklaration*, som antogs 2000 av världens stats- och regeringschefer, ställdes krav på en global helhetssyn. Deklarationen fastslog tidsbundna och mätbara millennieutvecklingsmål. Ett delmål var att fram till år 2015 halvera andelen människor som lever i extrem fattigdom (SOU 2004:104). År 2002 hölls ytterligare ett *FN-toppmöte i Johannesburg* om hållbar utveckling. Där fastslogs att all utveckling måste vara hållbar och att ekonomiska, sociala och miljömässiga aspekter måste integreras.

När världens ledare åter samlades för en *FN konferens i Rio de Janeiro* för en om hållbar utveckling år 2012 beslutades det att nya mål skulle tas fram för att ersätta millenniemålen. Det civila samhället, forskare och akademiker så väl som företag har alla bidragit till att ta fram det som nu kallas *Agenda 2030* som ska gälla för alla människor och alla länder i hela världen (FN 2012).

3.3 Överenskommelser som har haft betydelse för utbildning för hållbar utveckling

Efter genomförandeplanen från mötet i *Johannesburg 2002* proklamerar FN:s generalförsamling åren 2005 - 2014 som ett årtionde för utbildning för hållbar utveckling,

den så kallade *Dekaden* (Borg 2011; Björnelo 2007 s 23). Året efter träffades miljöministrarna från Europa, Kanada och USA i Kiev 2003. Där beslutades om ett antal punkter för utbildning för hållbar utveckling. Man lyfte fram att utbildningen skall vara ”ämnesövergripande och omfatta ekonomiska, miljömässiga och sociala dimensioner, och kräva ett holistiskt angreppssätt” utbildningen ska också ”uppmuntra kritiskt tänkande och reflektion som en förutsättning för att verka för hållbar utveckling” (Borg 2011).

År 2004 lade UNESCO fram en rapport till FN:s generalförsamling gällande utbildningen för hållbar utveckling där sex kännetecken för utbildning för hållbar utveckling presenterades. Dessa beskrivs i SOU 2004:104 som är en utredning om att lära för hållbar utveckling från utbildningsdepartementet (SOU 2004:104) och här nedan följer en kort sammanfattning av dem:

- Ämnesövergripande och holistisk: lärande för hållbar utveckling ska vara integrerad i hela läroplanen och inte utgöra ett separat ämne.
- Värdegrundad: det är centralt att de underliggande värderingarna görs uttalad så att de kan granskas, debatteras, testas och tillämpas.
- Kritiskt tänkande och problemlösande: skapa tillförsikt när man tar itu med dilemman och utmaningar mot en hållbar utveckling.
- Metodpluralism: ord, konst, drama, erfarenhet – varierad pedagogiska forma processerna.

Deltagande beslutsfattande: de lärande deltar i beslut om hur de ska lära sig.

Lokalt relevant: utbildningen tar upp såväl lokala som globala problem på det språk som de lärande själva använder (SOU 2004:104, sid 42-43).

3.4 Teorier om lärande i teori och praktik

3.4.1 Pragmatismen

John Dewey var en av 1900-talets största filosofer och pedagoger. Han och hans hustru startade en experimentskola vid universitetet i Chicago 1896 och här prövade han sina pedagogiska principer (Sundgren 2013, sid 103-129). Tillsammans med Charles S Peirce och William James ses Dewey idag som en av pragmatismens främsta förgrundsfigurer

och genom hela sitt liv intresserade han sig för att utveckla en skola för ett demokratiskt samhälle (Säljö 2014 sid 288).

Intressant för denna uppsats är pragmatismens syn på kunskap där Dewey särskilt betonar att teori och praktik hänger samman.” Dewey belyser i sina resonemang relationen mellan hur undervisningen organiseras, hur skolan fungerar och dess samspel med det omgivande samhället ser ut och borde se ut” (Säljö 2014 s 291). Dewey lyfter upp frågan om hur undervisningen hänger samman med elevens vardag. Skolans undervisning skulle inte betraktas som något som var skilt ifrån det omgivande samhället. Skolan ska förbereda eleverna för demokratins krav och ska ge eleverna de redskap de behöver för att leva i ett samhälle som aktiva samhällsmedborgare. Deweys utgångspunkt är att människor formas av sina sociala och kulturella bakgrunder. ”Undervisningen ska gradvis göra det möjligt för barnet att fördjupa sin förståelse av omvärlden. Att organisera undervisningen så att barnet kan bygga vidare på sina erfarenheter är pedagogens främsta uppgift” (Säljö 2014, sid 292). Dewey betonar också betydelsen av språk och kommunikation och menar att skolan ”...är i stor utsträckning en språklig verksamhet: man ställer frågor, förklarar, läser, diskuterar, argumenterar och analyserar” (Säljö 2014, sid 293). Viktigt i Deweys syn på lärande och kunskap är att han menar att det finns tydlig skillnad mellan att känna till fakta och information och att faktiskt lära sig något. Han ifrågasätter lärande utan sammanhang. Deweys förespråkade principen om ”inquiry” som grundläggande för lärande, vilket enligt Säljö kan kopplas till problembaserat lärande och andra elevaktiva undervisningsmetoder (Säljö 2014 s 295).

3.4.2 Det sociokulturella perspektivet

Den sociokulturella traditionen har sitt ursprung i Vygotskijs tankar om utveckling, lärande och språk. Vygotskij föddes 1896 i Ryssland och var verksam vid den psykologiska institutionen vid universitetet i Moskva. Han intresserade sig för människors utveckling både ur ett biologiskt perspektiv och ur ett sociokulturellt perspektiv och hur dessa dimensioner samverkade. Vygotskij hade ett stort engagemang för skolutveckling Säljö (2014).

Säljö (2014) lyfter fram att de pragmatiska och sociokulturella perspektiven ligger i många avseende nära varandra och betonar att kunskap växer fram genom ett samspel mellan lärare och elever. Kunskaper och färdigheter hos människor är inte teoretiska *eller*,

praktiska, de är alltid både och (Säljö, s 301). Under 1980 och 1990-talet började man åter intressera sig för den sociokulturella traditionen och anledning var framför allt framväxten av vårt globala samhälle och världens mångkulturella samhälle, vilket också avspeglar sig i olika utredningar som görs inför läroplansreformerna under 1990-talet och början av 2000-talet. Detta ledda fram till att skillnader mellan kunskap och värderingar fick ökad betydelse i undervisningen och detta är en av utgångspunkterna i den sociokulturella traditionen. Den sociokulturella traditionen har just mångfald i föreställningsvärldar som utgångspunkt. Interaktion och kommunikation blir nycklar till lärande och utveckling. Sociokulturella perspektiv ställer frågor runt hur det man lär sig i skolan förhåller sig till det man upplever i sin vardag. Hur kan lärande som äger rum i klassrummet även bli aktuellt i andra sammanhang? Frågor som denna har stor betydelse gällande det sociokulturella perspektivet. (Säljö 2014)

Undervisning i svensk skola berörs också av Agenda 2030. Miljö och hållbarutveckling är inget eget ämne men ska tillsammans med bl.a. etiska perspektiv finnas med i all undervisning. I läroplanerna Gy 11 Lgr 11 kopplas Agenda 2030 till hållbar utveckling och till demokrati, jämställdhet och entreprenörskap (Skolverket 2011).

3.5 Hållbar utveckling i Läroplan och ämnet Företagsekonomi

Den historiska utvecklingen har implementerats i våra styrdokument som gäller för skolan idag. Hållbar utveckling är ett begrepp som används i de centrala styrdokumenterna och ingår i läroplanen som implementerades 2011.

I *läroplanen Gy 11*, nämns både miljö och hållbarutveckling: (Skolverket 2011).

Redan på första sidan i första paragrafen, Skolans värdegrund och uppgifter, återfinns nedanstående citat under rubriken Grundläggande värden:

”Utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. Undervisningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Var och en som verkar inom skolan ska också främja aktning för varje människas egenvärde och respekt för vår gemensamma miljö”. (Skolverket 2011, s 1).

I avsnittet Gymnasieskolans uppdrag kan vi läsa följande två citat om miljöundervisning:

”Genom studierna ska eleverna stärka grunden för det livslånga lärandet. Förändringar i arbetslivet, digitaliseringen och den tekniska utvecklingen, internationaliseringen samt miljöfrågornas komplexitet ställer nya krav på människors kunskaper och sätt att arbeta.” (Skolverket 2011, s.3)

”Miljöperspektivet i undervisningen ska ge eleverna insikter så att de kan dels själva medverka till att hindra skadlig miljöpåverkan, dels skaffa sig ett personligt förhållningssätt till de övergripande och globala miljöfrågorna. Undervisningen ska belysa hur samhällets funktioner och vårt sätt att leva och arbeta kan anpassas för att skapa hållbar utveckling.” (Skolverket 2011, s.3)

Några sidor längre fram under rubriken Övergripande mål och riktlinjer finner vi följande kunskapsmål:

”kan observera och analysera människans samspel med sin omvärld utifrån perspektivet hållbar utveckling.” (Skolverket 2011, s.6).

I det inledande kapitlet finner vi till sist, under rubriken normer och värden, följande:

”visar respekt för och omsorg om såväl närmiljön som miljön i ett vidare perspektiv.” (Skolverket 2011, s.7).

Begreppen miljö och hållbarutveckling återkommer som vi ser på flera ställande i de inledande texterna i läroplanen (gy 11), vilket visar på betydelsen av dessa tema/kunskapsområden i skolans undervisning.

I *ämnesplanen för ämnet företagsekonomi* (Skolverket 2011) finner vi följande formulering redan i den första meningen under ämnets syfte:

”Undervisningen i ämnet företagsekonomi ska syfta till att eleverna utvecklar förståelse av företagets roll och villkor i samhället från lokal till global nivå. Här ingår företagets ansvar för bland annat hållbar utveckling” (Skolverket 2011, s 1, ämnesplan Företagsekonomi).

Begreppet finns även med i centralt innehåll för två olika kurser i ämnet, dels i kursen Företagsekonomi 2, dels i kursen Marknadsföring:

”Företagens roll och villkor i samhället ur ett historiskt och internationellt perspektiv. I samband med det behandlas företagets samhällsnytta och samhällsansvar utifrån begreppet hållbar utveckling.” (Företagsekonomi 2, mål 1, sid 9).

”Lagar och andra bestämmelser som styr marknadsföring. I samband med det behandlas etik och hållbar utveckling inom marknadsföring.” (Marknadsföring, mål 1, sid 15).

I kursen Entreprenörskap och företagande arbetar eleverna med att starta och arbeta med ett eget fiktivt företag. I samband med detta så brukar även lärande om hållbar utveckling finnas med, även om det inte är formulerat som ett särskilt innehåll i denna kurs. Kursen är en del av ämnet Förstagsekonomi redan i inledningen under rubriken ämnets syfte betonas den centrala roll som hållbar utveckling har i ämnet Företagsekonomi (Skolverket 2011, s 9).

Kapitel 4. Tidigare forskning

I detta kapitel presenteras forskning om de tre undervisningstraditioner som utvecklats efter hand som miljöundervisningen förändrats till det som numera benämns hållbar utveckling. Här presenteras också forskning om elevers hållbarhetsmedvetande, lärares kompetens om hållbar utveckling och slutligen en internationell studie om relationen mellan utbildning i entrebenörskap och utbildning för hållbar utveckling. miljö undervisning och hållbar utveckling.

4.1 Forskningstraditioner inom miljöundervisning och hållbar utveckling

Utbildning för hållbar utveckling kan betraktas som en vidareutveckling av den miljöundervisning som bedrivits i svensk skola under mycket lång tid (Öhman & Östman, 2004) de menade att utbildning för hållbar utveckling inte betydde att ett nytt innehåll ska behandlas i skolan, utan att det var snarare så att ett en ny dimension skulle läggas till utbildningen. Innehållet skulle knytas ihop på ett nytt sätt och syftet med undervisningen behövde förändras och tydliggöras.

De menade också (Öhman & Östman 2004) att hållbar utveckling är ett perspektiv som ska genomsyra hela undervisningen, ett synsätt som hjälper läraren att välja metod och undervisningsmaterial. Undervisningen skall kombinera sociala, ekonomiska och ekologiska aspekter i vårt samhälle men även innefatta demokratibegreppet. (Björneloo 2007) lyfte också fram att utbildningen i hållbar utveckling är ett komplext och odefinierat innehåll som inte enkelt kan inordnas under skolämnesrubriker eller särskilda ämnen, utan menade att hållbar utveckling skall löpa som en röd tråd som genom alla ämne. Alla lärare ska vara engagerade och föra ut budskapet och det ska nå alla elever (Björneloo 2007).

4.1.1. Faktabaserad miljöundervisning

Öhman beskriver den historiska utvecklingen gällande undervisningen av hållbarutveckling och lyfter fram tre olika former av miljöundervisning *faktabaserad miljöundervisning* och *normerande miljöundervisning* och *etisk och pluralistisk*

undervisning. Den faktabaserade miljöundervisningen påbörjades under miljöundervisningens framväxt på 1960- och 1970-talet. Den fokuserar på att miljöproblematiken främst ses som ett vetenskapligt och teknologiskt problem. Undervisningen karaktäriseras av att förmedla vetenskapliga fakta och modeller som kan öka eleverna förståelse av miljöproblemen. Målet med denna form av undervisning är att eleverna blir självständiga individer som är välinformerade om aktuella miljöproblem (Öhman & Östman, 2004).

Även Björnelo lyfter fram detta i sin avhandling, *Innebörder av hållbar utveckling* en studie av lärares utsagor om undervisning och tar upp detta att miljö undervisningen under 1960 och 1970 talet fokuserade på barns, ungdomars och lärares tänkande om miljö, miljörelaterade fenomen och miljöundervisning samt deras relation till naturen (Björneloo 2007).

I sin avhandling betonar Borg att i den faktabaserade traditionen som växte fram under 1960-talet gällde grundläggande ämneskunskaper för att förstå miljöproblemen. som studeras som vetenskapliga ekologiska frågor. Lärarledda lektioner var undervisningsformen som dominerade, men inslag av laborationer, utflykter och studiebesök. Ämnesövergripande samarbete med andra ämnen var inte vanligt (Borg 2011).

4.1.2 Normerande miljöundervisning

Enligt Öhman och Östman (2004) förändrades undervisningen under 1980-talet och den faktabaserade miljöundervisningen följdes av det som har kallats den normerande miljöundervisningen. Enbart faktakunskaper kunde inte förändra människors beteende och konsumtion. På 1980-talet utvecklades undervisningen så att miljöproblematiken kopplades samman med människors livsstil. Målsättningen var att utveckla miljövänliga normer och värderingar hos eleverna som kunde förändra deras levnadsvanor och bidra till att de aktivt kan medverka till förändringarna av samhället.

Björneloo menar att den normerade miljöundervisningen skulle fokusera på värderingsfrågor som till exempel kärnkraftsomröstning. Elevernas skulle ta ställning till olika samhällsproblem och bygga sin argumentation på kunskap. Syftet med undervisningen var att eleverna skulle utveckla en handlingskompetens och kunna se samband mellan miljöfrågor och värderingar och agera miljövänligt (Björneloo 2007).

Även Borg (2011) beskriver att den *normerande traditionen* ser miljöproblematiken som en värdefråga. Lärarens roll är att guida eleverna med rätt värderingar och attityder för att förändra deras beteende. Experterna är de som förmedlar hur vi bör tänka och handla kring miljöfrågor. I undervisningen arbetar man med ämnesövergripande arbetssätt.

4.1.3 Etisk och pluralistisk undervisning om hållbarhet

Enligt Öhman förändrades undervisning om hållbar utveckling under 1990-talet och betonade nu mer tydligt etiska dilemman. Där olika värden och uppfattningar diskuterades. Hållbar utveckling måste ses som en process och ett ständigt pågående samtal och Öhman menar att undervisningen måste spegla mångfalden av uppfattningar i ett demokratiskt samhälle. Enligt hans uppfattning så innebär detta att utbildningen bör vara *pluralistisk* d.v.s. den bör spegla mångfalden av de olika uppfattningar som finns i debatten om hållbar utveckling. Begreppet hållbar utveckling kan betraktas som en kompass i samhällsutvecklingen som pekar ut en riktning, men säger ingenting om vilket som är den rätta vägen (Öhman & Östman 2004).

Björneloo (2007) menar att förändringen från miljöundervisning till undervisning om hållbar utveckling speglar förändringen i samhället där såväl ekologisk som social och ekonomisk hållbarhet ingår i ett holistiskt tänkande. Björneloo (2007) knyter också an till språkets betydelse inom undervisning och lärande. Hon menar att det är viktigt att språket görs tillgängligt för alla eftersom språket är ett viktigt redskap för att både utveckla identiteten och för att lära och förstå alla innehåll i skolans undervisning. Björneloo lyfter fram en mycket intressant aspekt och ifrågasätter hur ökad kunskap om hållbar utveckling verkligen påverkar vårt beteende och syftar på att det är att de som kommit längst när det gäller undervisning om hållbar utveckling och som fått högst utbildning och som borde veta mest också är de som förbrukar mest av jordens resurser (Björneloo 2007).

Även Borg (2011) beskriver att miljöproblematiken förknippas med samhällsutvecklingen, vilket medfört att man efterhand ersatte miljöbegreppet med begreppet hållbar utveckling. I begreppet ingår såväl ekonomisk som social och ekologisk hållbar utveckling. För att förhindra indoktrinering i undervisningen var det viktigt att elever lärde sig att aktivt och kritiskt värdera olika perspektiv på miljö- och utvecklingsfrågor. Det var viktigt till skillnad från den normerande traditionen där man överförde värderingar och attityder till eleverna. Hon menar också att det i den

pluralistiska traditionen är centralt att man arbetar med att förstärka elevernas demokratiska handlingskompetens. De demokratiska processerna sätts i fokus och alla människors synpunkter och värderingar ses som lika viktiga för miljöfrågornas avgörande. Klassdiskussioner där olika åsikter lyfts fram och diskuteras är positivt för undervisningen i hållbar utveckling enligt Borg (Borg 2011).

4.2 Forskning om elevers hållbarhetsmedvetande

I en studie av Berglund; Gericke; Chang Rundgren (2014). De undersöker elevers hållbarhets medvetande (sustainability consciousness) genom att studera två grupper av studenter där de ena kommer från skolor med en tydlig profil av hållbar utveckling och den andra gruppen kommer från skolor utan en tydlig sådan profil. Totalt ingår 647 elever i studien och eleverna kommer från både naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga program. Studien mäter elevernas hållbarhets medvetenhet utifrån de tre dimensionerna ekonomisk, social och miljömässig dimension. Inom varje dimension undersökte man de tre aspekterna (Knowingness, Attitude and Behavior). Resultatet visar att elever från skolor med tydlig hållbarhetsprofil har ett större hållbarhetsmedvetande (Berglund; Gericke; Chang Rundgren 2014, s. 330-332.)

4.3 Forskning om lärares kompetens i hållbar utveckling

Bursjö har i sitt forskningsprojekt intervjuat lärare i naturvetenskapliga ämnen i grundskolans senare år. Studien fokuserar på vilken kunskap lärarna anser är viktig och på vilka förmågor lärarna vill att eleverna ska utveckla i utbildning för hållbar utveckling. Några förmågor och kompetenser som lyfts fram är kommunicera förmågor, analys och kritisk granskning, lärarna vill också att eleverna skall utveckla personliga förmågor, medmänsklighet och kunskap om olika livsstilar. En del av de önskade förmågorna ligger ”bortom läroplanens krav” (Bursjö 2017 s. 67). Sådana förmågor kan vara t. ex. att inte ta allt för givet och att man har förståelse för de som har det sämre än sig själv. Lärarna i Bursjöes studie pekar på att eleverna skall se sig själva i ett större sammanhang och förstå att de har delaktighet för miljön både lokalt och globalt. Lärarna uttrycker också att man vill se förmågor som visar att eleverna blir medvetna om konsekvenserna av människors handlande. Bursjö beskriver också lärarnas undervisningspraktiker utifrån forskning om undervisningstraditionerna som nämnts ovan dvs faktabaserad, normativ och etisk och pluralistisk undervisning. Hon kommer fram till att ingen av lärarna lärarna i studien

domineras av enbart en av dessa tre undervisningstraditioner. Lärarna i studien uppvisar inslag av alla tre även om oftast en av traditionerna dominerar. Majoriteten av lärarna i hennes studie beskriver sin undervisning så att dom etiska och pluralistiska aspekterna dominerar. Lärarna i studien beskriver också en förändring i att det har blivit allt svårare att samordna och genomföra tematisk undervisning och ämnesöverskridande undervisning. Studien visar också att hur lärarna uppfattar hållbar utveckling avgör hur lärarna bedriver sin undervisning. Vidare lyfter Bursjö fram att ingen av lärarna i studien beskriver alla de tre dimensionerna, de sociala, ekologiska och ekonomiska aspekterna när dom berättar om sin undervisning. Flera lärare tycker att begreppet hållbarutveckling är svårt att använda. Bursjö menar att en förklaring till detta är att lärarna inte fått kompetensutveckling i hållbarutveckling. En undersökning som genomfördes av Högskoleverket 2008, refererad i Bursjö 2017, visar att lärarstudenternas utbildning var beroende av eldsjälär.

4.4 Forskning om entreprenörskap och hållbar utveckling

Strachan (2018) har undersökt hur undervisning av hållbar utveckling kopplas samman med utbildning i entreprenörskap. Han menar att hållbar utveckling kan påverka utbildningen i entreprenörskap så att entreprenörer kan bidra till en hållbar framtid (Sustainable Future). Han menar vidare att utbildning i entreprenörskap har vuxit fram som ett svar på de ekonomiska utmaningar som världen står inför liksom utbildning för hållbar utveckling. Utbildning i entreprenörskap är ett relativt nytt område inom ämnet företagsekonomi.

I entreprenörskap ska elever starta företag och förstå processen i ett helhetsperspektiv. Både utbildning för hållbar utveckling och området entreprenörskap är inte egna akademiska ämnen. Båda områdena definieras delvis av deras pedagogiska synsätt och är ämnesöverskridande och finns med i flera ämneskursplaner (Strachan 2018).

Strachan betonar att utbildning för hållbar utveckling kräver en genomtänkt skolstrategi och menar att entreprenörskapsutbildning har potential att stödja utvecklingen av entreprenörer med hållbarhetstänk som kanfatta lämpliga beslut som kommer att leda till mer hållbart företagande (Strachan 2018).

Kapitel 5. Metod

5.1 Kvalitativ metod

Syftet med den här uppsatsen är att undersöka hur lärare i ämnet företagsekonomi på gymnasiet arbetar med hållbar utveckling i sin undervisning. Jag har valt att använda mig av kvalitativ metod i mitt arbete. Kvalitativ forskning är mer inriktad på ord än siffror. Man har en induktiv syn på förhållandet mellan och praktik och teori dvs teorin grundas på de faktiska forskningsresultaten. I en kvalitativ undersökning är det deltagarnas perspektiv, vad de uppfattar som viktigt och betydelsefullt som är utgångspunkten i undersökningen (Bryman 2012).

Kvalitativ metod handlar om meningar och innebörder. I en kvalitativ undersökning intresserar man sig för det som människor upplever och verkligheten ses som konstruerad av människor.

”Världen vecklar inte ut sig på ett enkelt sätt framför undersökarens fötter. Att försöka reducera verklighetens komplexitet till (alltför) enkla samband är inte den kvalitativa metodens uppgift. Snarare handlar det om att visa på komplexitet och nyansrikedom.”
(Alvehus 2014, s 20).

5.1.1 Kvalitativa intervjuer

En intervjuguide är betydligt mindre specifik än ett frågeformulär som används i en enkätstudie. En intervjuguide är aktuell vid genomförandet av strukturerade intervjuer och kan betraktas som en minneslista över vilka områden som skall beröras vid genomförandet. Om intervjuguiden är något mer strukturerad används den vid semistrukturerade intervjuer (Bryman 2012). Jag har använt mig av sådana semistrukturerade intervjuer. Enligt Alvehus är detta nog den vanligaste typen av intervjumetod och går in under benämningen kvalitativa intervjuer. (Alvehus 2014). I min intervjuguide har jag utgått ifrån olika specifika teman som jag ville undersöka. Jag valde att utforma intervjuguiden så att frågorna inte var allt för specifika utan jag ville använda mig av öppna frågor som skulle ge mig utförliga och relativt konkreta svar.

I en semistrukturerad kvalitativ intervju så fokuserar man på informanternas uppfattning och förståelse. Det är informanternas upplevelse och förståelse av ett område som är av betydelse, hur de uppfattar och ser på olika saker och informanterna har utrymme att själva betona vad anser är betydelsefullt. Avsikten med kvalitativa intervjuer är att få fylliga och detaljerade svar (Bryman 2012). Alvehus menar att respondenten har stor möjlighet att påverka intervjuens innehåll och det gäller för intervjuaren att lyssna aktivt och arbeta med följdfrågor. Jag upptäckte under mina intervjuer att det är bra att låta respondenten få tid att tala utan att bli avbruten och att jag själv inte sa så mycket utan jag själv ställde följdfrågor, vilket även (Alvehus 2014) betonar. Med semikonstruerade intervjuer får respondenten tid att reflektera sina svar. Intervjuer är en viktig metod i kvalitativ forskning och skapar tillgång till andra människors sätt att se och uppfatta saker och ting (Alvehus 2014).

5.1.2 Transskribering

Det finns både för- och nackdelar med att spela in intervjuer. Inspelningen kan uppfattas som störande och kan kännas som en begränsning för respondenten. Risken med att endast göra anteckningar är att det är svårt att få med allt vilket kan leda till missuppfattningar när man sedan tolkar det som skrivits ner.

Enligt Alvehus är transkriptionen ett första steg i analysen, där förvandlas tal till skrift och detta moment är i sig ett första tolkningssteg (Alvehus 2014) Vid bearbetningen av intervjuerna och transkriberingarna kunde jag hitta vissa teman som jag sedan presenterar och analyserar i kapitlet om resultat och analys.

5.2 Urval och genomförande

Min målsättning var att få möjlighet att intervjua sex lärare i företagsekonomi som skulle kunna svara på mina frågor. Lärarna skulle representera både privata och kommunala skolor. Detta visade sig vara svårare att få till stånd än vad jag räknat med. Jag skickade ut e-mail till tio olika lärare på olika skolor i södra Sverige i början februari, men fick ingen respons och gjorde ett andra utskick i mitten på april och fick respons ifrån de som kunde tänka sig att ställa upp på en telefonintervju. Ytterligare en kunde tänka sig att svara på frågorna via e-mail, men den läraren som kunde tänka sig att svara på e-mail återkom tyvärr aldrig. Vårterminen 2020 har varit speciell och många lärare haft mycket

att göra med extra arbete och planering som tagit mycket extra tid i anspråk, vilket till stor del förmodligen kan förklaras med förändrade arbetsvillkor under Coronapandemin. Samtliga intervjuer varade i ca 45 minuter. Alla spelades in för att därefter transskriberas. Både de inspelade och transkriberade intervjuerna förvaras hos författaren. Dessa kommer enbart att användas för arbete med detta examensarbete.

De lärare som medverkade i min studie var följande:

Lärare 1 arbetar på en stor kommunal gymnasieskola i södra Sverige med teoretiska program. Läraren har arbetat som lärare i mer än 30 år och undervisar i företagsekonomi och juridik, men har även undervisat i historia, samhällskunskap och religion under några år i början av sin karriär. Lärare 1 har också arbetat som skolledare och skrivit läroböcker i företagsekonomi.

Lärare 2 undervisar på en privat skola i södra Sverige med teoretiska program. Läraren har undervisat i fem år och undervisar i företagsekonomi, entreprenörskap och naturkunskap.

Lärare 3 undervisar på en privat skola i södra Sverige med teoretiska program. Läraren har undervisat i tio år och undervisar i företagsekonomi och juridik. Läraren har arbetat på fyra olika skolor i såväl privat och kommunal regi.

5.4 Validitet och reliabilitet

En studies *validitet* kopplas till om respondenterna svarar trovärdigt. I denna uppsats används halvstrukturerade intervjuer med mestadels öppna frågor vilket gör att respondenterna själv formulerar sina svar. Detta gör att min empiri grundas i det lärarna själv har sagt. Detta ökar möjligheterna till att uppsatsens resultat har god validitet. *Reliabilitet* handlar om ifall det är möjligt att med samma eller liknade material och metod undersöka och uppnå samma resultat. Uppsatsens validitet bedöms utifrån i hur stor utsträckning metoden undersöker det som den avser att undersöka. Uppsatsens reliabilitet bedöms utifrån i hur stor utsträckning den går att upprepa och då få samma resultat (Rienecker& Stray Jörgensen 2017 s 275).

5.5 Forskningsetik

Etiska ställningstaganden

Intervjuerna i denna undersökning är genomförda i enlighet med Vetenskapsrådets *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning* (Vetenskapsrådet 2002).

De fyra forskningsetiska principerna som jag utgår från är följande: informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Vetenskapsrådet 2002).

Informationskravet innebär att jag som bedriver forskningen är skyldig att informera om vad det innebär att för som deltagare att vara samt om deras roll. Informationskravet innebär också att jag måste informera de deltagande om att undersökningen är frivillig och att de kan avbryta sitt deltagande när som helst. *Samtyckeskravet* innebär att de deltagande i undersökningen ska ge samtycke till att medverka. *Konfidentialitetskravet* innebär att de uppgifter som antecknas, sparas och rapporteras om identifierbara individer inte skall kunna förstås av utomstående. Det ska med andra ord inte vara möjligt för människor utanför forskningsprojektet att komma åt de medverkandes uppgifter. *Nyttjandekravet* innebär att de uppgifter som är insamlade om enskilda personer endast får användas för forskningsändamål.

Vetenskapsrådets krav har inneburit att jag först informerade lärarna skriftligt om studien. Informationen om studien har förmedlats genom att lärarna har fått ett brev, digitalt skickat via mail där studien och dess syfte har beskrivits. Lärarna har även fått information om att de när som helst kunde avbryta sin medverkan i min studie. Till sist har lärarna fått reda på att intervjumaterialet enbart kommer att användas i mitt examensarbete.

Kapitel 6. Resultat och Analys

I detta kapitel presenteras resultat från intervjuer med några lärare i ämnet företagsekonomi. Jag har valt att tematisera mina frågor under analytiska kategorier/rubriker i stället för att presentera dem utifrån intervjuguiden. De fyra kategorierna är följande: lärares syn på vad begreppet hållbar utveckling innebär, hållbar utveckling i undervisningen, ämnesöverskridande undervisning samt skolans roll gällande hållbar utveckling. I detta kapitel presenteras under varje kategori först resultatet av lärarintervjuerna och därefter följer en analys av lärarnas svar.

6.1 Lärares syn på vad begreppet hållbar utveckling innebär

6.1.1 Vad är hållbar utveckling enligt lärarna

Lärare 1 beskriver begreppet hållbar utveckling utifrån olika dimensioner, där hon lyfter fram, hållbar miljöpolicy och hållbart miljöagerande, sociala hållbarhet, en hållbar ekonomi och även hållbarhet på ett politiskt plan så att t.ex. bra arbetsvillkor och bra hälsovård är tillgängligt för alla.

”För mig innebär hållbar utveckling en strategi som innebär hållbarhet på lång sikt och som innebär en hållbar tillvaro för väldigt väldigt många. Och då tänker jag just på de här olika dimensionerna.”

”Och sen...att det är väldigt viktigt att ha en hållbar ekonomi därför att det är det som möjliggör att kunna betala för allt det här.”

Lärare 2 beskriver begreppet hållbar utveckling utifrån att det är utveckling som är det väsentliga. Det skall ske en progression ifrån något som leder till något bättre och att det är många delar som ingår i detta.

”...det är ju hållbar utveckling, och utveckling det är ju att det ska ske en progression från någonting som blir någon annat, som vidareutvecklas... och dessutom i god riktning, så jag skulle nog säga att hållbar utveckling är just att vi jobbar med det hela, det är inte bara en grej. Det är så många delar i det här.”

Lärare 3 beskriver begreppet hållbar utveckling som att det är ett förhållningssätt, man skall tänka på det som kommer att hända efter mig och att det är ett abstrakt begrepp som omfattar allt, klimatet, hela jorden, hela mänskligheten och att det gäller att konkretisera detta för eleverna. Ett konkret exempel är att eleverna städar efter sig i klassrummet och lämnar detta i bättre skick än när de kom in i klassrummet.

”Ett förhållningssätt, för mig betyder det att man arbetar på ett sådant sätt, så att ens förhållningssätt är att måste tänka på det som kommer att hända efter mig, att jag lämnar vad det nu kan vara i bättre skick eller samma skick som jag hittade det.”

Alla lärarna menar att begreppet hållbar utveckling är komplext och innehåller många delar och de har svårt att ge en enhetlig tydlig definition av vad begreppet innebär. Lärare 1 är undantaget efter som hon lätt kan formulera sig runt de tre dimensionerna men säger ändå att det är komplext.

6.1.2 Analys av lärarnas syn på vad begreppet hållbar utveckling innebär

Lärare 1 beskriver hållbar utveckling utifrån ett övergripande perspektiv och pratar om de tre olika dimensioner. Detta helhetsperspektiv har formulerats i forskning och internationella policydokument. Såväl Björnelo (2007) som (Borg 2011) refererar till de bärande principerna om ekonomiska, miljömässiga och sociala förhållanden som är beroende av varandra, vilket också illustreras i figur 1. på sid 8. Dessa tre aspekter beslutades i en politisk deklARATION under FN-mötet i Johannesburg 2002 (SOU:2004:104) och har sedan dess varit styrande begrepp och samma helhetstänkande om hållbar utveckling återfinns också i de globala målen och i Agenda 2030 (FN 2012).

Alla tre lärarna lyfter upp vikten av att eleverna skall utveckla ett personligt förhållningssätt till de globala miljöfrågorna både på lokal och global nivå. Detta är i linje med styrdokumentet och finns formulerat i avsnittet om gymnasieskolans uppdrag när det gäller miljöundervisning. (Skolverket Gy 2011 s 3) i läroplanen. Lärare tre betonar betydelsen av att konkretisera undervisningen så att eleverna lär sig att tänka på andra än sig själv, t.ex. genom att städa undan efter sig och lyfta upp stolar innan de lämnar klassrummet. Liknande formulering återfinns under normer och värden i det inledande kapitlet i läroplanen Gy 11, (Skolverket 2011 s 7).

Lärare 3 betonar också vikten av att tydliggöra det som kan verka abstrakt för eleverna i undervisningen om hållbar utveckling. Detta kan man koppla till Deweys resonemang om

skola och det omgivande samhället och att undervisningen skall hänga samman med elevens vardag (Säljö 2014, s 291).

Alla lärarna tycker att begreppet är komplext och har svårt att definiera vad begreppet hållbar utveckling innebär. Lärare 1 formulerar sig tydligast. Vilket kanske kan förklaras av att hon har längst erfarenhet skrivit läroböcker och därmed har arbetet mer ingående med att försöka förklara begreppets komplexitet. Detta understryks också av lärarna i Bursjös studie där också behovet av fortbildning av lärare i hållbar utveckling efterlyses.

6.2 Hållbar utveckling i undervisningen i företagsekonomi

6.2.1 Hur lärare arbetar med hållbar utveckling

Lärare 1 säger att tankarna gällande hållbar utveckling har funnits med länge i undervisningen. Lärare 1 startade tidigt med samarbete med lokala företag utanför skolan och har också skrivit en lärobok i företagsekonomi och menar att hållbar utveckling ska vara som ”en röd tråd i all undervisning”. Lärare 1 arbetar med hållbar utveckling genom konkreta exempel såsom ung företagsamhet, där eleverna startar ett eget miniföretag, där företaget ska ha miljötänk, tänk när det gäller social hållbarhet och ekonomisk hållbarhet, samtidigt måste det finnas pengar och finnas en ekonomisk uthållighet i företaget. Lärare 1 betonar att det handlar om praktisk pedagogik och hänvisar till Dewey och uttrycket ”Learning by doing”.

Lärare 2 ger som exempel att när eleverna arbetar med att presentera en affärsidé, så skall eleverna även tänka på om affärsidéen är bra utifrån de tre hållbarhetsaspekterna eller dimensionerna, socialt ansvarstagande, ekonomiska ansvarstagande och ekologiskt ansvarstagande. Lärare 2 nämner också att när olika intressentmodeller och affärmodeller diskuteras så tas även resonemang runt hållbarhetsaspekterna upp och hur dessa kommer in i helhetstänket kring olika modeller.

Lärare 3 beskriver att det är framför allt i ämnet entreprenörskap, när eleverna skall starta ett eget företag, som man arbetar med hållbar utveckling. I årskurs 2 så arbetar man ämnesöverskridande med ämnet samhällskunskap, där eleverna skall undersöka en samhällsfråga till exempel arbetsmarknad, diskriminering och rasism.

”Det viktigaste är kanske att vi har ung företagsamhet, uf, då eleverna ska driva eget företag. Vi har detta i framför allt sista året i ekonomiprogrammet, mest specifikt hur vi jobbar in hållbar utveckling är att de ska utgå från en samhällsfråga.”

Här har eleverna mest fokuserat på social hållbarhet. När de är klara med det arbetet får eleverna i ämnet företagsekonomi som uppgift att presentera en affärsidé som bygger på den frågan.

6.2.2 Viktigast i undervisningen enligt lärarna

Lärare 1 anser att det viktigaste är att eleverna ser sambanden i hållbar utveckling, att de val eleverna gör har effekt på väldigt många fler än sig själv och att eleverna flyttar fokus ifrån sig själva ut till samhället i stort och se sig själva som en del av detta. Det är kanske inte alltid som den billigaste lösningen är den långsiktigt bästa lösningen och man ska tänka långsiktigt.

”Det är att eleverna ser de där sambanden. Att man ser att dom val man gör har effekter på väldigt många fler än bara på sig själv och det egna företaget...Att just flytta fokus och se att kanske inte den billigaste lösningen alltid är den långsiktigt bästa lösningen. Det handlar om att flytta perspektivet tidsmässigt så att vi tänker långsiktigt. Så att man tänker utanför det egna intresset här och liksom se till andra också och andra intressen som kan finnas.”
(Lärare 1)

Lärare 2 lyfter fram att det viktigaste är det att vi lever i ett konsumtionssamhälle och att vi inte skall använda de resurser som vi inte har, vi skall inte låna av banken om vi inte behöver låna av banken. Det gäller att tänka ekologiskt, det är bättre att handla med lokala partners och leverantörer.

Lärare 3 menar att det viktigaste är att fokusera på det inom området hållbar utveckling som intresserar och engagerar eleverna och på den skola där läraren arbetar är det främst de sociala frågorna som intresserar eleverna.

”Våra elever brinner inte för klimatfrågor utan intresserar sig mer för sociala frågor”.

6.2.3 Viktiga förändringar i hållbar utveckling enligt lärarna

När lärare 1 började arbeta som lärare 1989 så var hållbar utveckling ingen stor fråga. Lärare 1 hade samarbete med textilindustrin på den tiden och fick genom det samarbete

upp ögonen för att utbildningsväsendet låg lite efter när det gällde hållbar utveckling. Det skedde en stor förändring när Al Gores film en ”Obekväm sanning” kom i och med att den var lätt att ta till sig och även globaliseringen som process har haft betydelse. Fokus har flyttat från att bara vara en klimatfråga till mycket mera. Detta har nog att göra att vår medvetenhet om omvärlden har ökat. Väldigt mycket produktion har flyttat till lågprisländer där arbetsvilkoren är bedrövliga. Läraren betonar att Gap Minder och Hans Roslund har bidragit till ökad förståelse, det är svårt att lösa en fråga om inte tar alla på något sätt. Även Greta Thunberg har gjort en insats i och med att hon tvingar folk att lyssna och har nått ut med sitt budskap till folk i sin egen åldersgrupp anser läraren.

”Jag tror att det också har att göra med liksom globaliseringen som process. Det är väldigt svårt att tänka de här sakerna utan vartannat på något sätt”

”Greta Thunberg hon gör en insats genom att liksom tvinga folk att lyssna...Styrkan i hennes budskap är ju att det är så kompromisslöst /.../ Hon använder imperativ och liksom håller klockan i handen mer eller mindre bildligt talat. Hon visar att det är väldigt bråttom. Hon har bidragit väldigt mycket för att öka medvetenheten och har nått ut till sin åldersgrupp.” (Lärare 1)

Lärare 2 menar att under sina fem år som lärare har ämnet blivit mycket bredare, just namnet hållbar utveckling nämns dagligdags i nyheter och det finns med i undervisningen redan i tidig ålder. Ordet är inte bara en trend utan finns här av en anledning och vi måste tänka på framtiden.

”Vi måste tänka på framtiden, att sätta av de här fotavtrycken, att de inte blir för evigt och inte för djupa och för svåra att reparera i framtiden utan att det är en del av elevernas faktiska vardag hela tiden.”

Lärare 3 upplever också att det har blivit en förskjutning av fokus gällande undervisningen i hållbar utveckling. Lärare 3 arbetade tidigare mycket med klimataspekten i sin undervisning och det var Al Gores film ”En obekväm sanning” som satte fokus på frågan. Framför allt beror förskjutningen på att eleverna på lärarens nuvarande skola intresserar sig mer för social hållbarhet och då är det naturligt att läraren utgår från elevernas intresse. Lärare 3 menar också liksom de övriga lärarna att intresset för miljöfrågorna har ökat det senaste året i och med Greta Thunberg, då hon vänder sig till åldersgruppen som går på den skolan där läraren undervisar, men det har trots det inte fått genomslagskraft på skolan där läraren undervisar.

”...Greta Thunberg det senaste året... det behöver inte betyda någonting, men vi har så vitt jag vet inga elever som strejkar på fredagar i Fridays for future. Och det är rätt så intressant.” (Lärare 3)

6.2.4 Analys av lärarnas svar om hållbar utveckling i undervisningen

Mycket av det som lärarna beskriver om hur de organiserar sin undervisning har stöd i skrivningar i Gy 11. Öhman och Östman (2004) och Björneloo (2007) tar upp det som lärarna beskriver om sin undervisning. Alla tre lärarna organiserar sin undervisning så att eleverna startar ett eget företag och utvecklar affärsidéer. Detta ingår i kursplanen i företagsekonomi. Lärare 1 gör själv kopplingen till Dewey genom att under intervjun citera begreppet ”learning by doing” i samband med att eleverna arbetar med ungt företagande. Eleverna kombinerar i detta kursmoment lärande och praktiskt arbete, vilket var en av främsta punkterna inom Deweys undervisningsfilosofi pragmatismen, där en handlingsinriktad och erfarenhetsbaserad pedagogik är viktig. Dewey lyfter också fram betydelsen av att eleverna får kompetenser och redskap för att kunna vara aktiva samhällsmedborgare (Björneloo 2007; Säljö 2013). Detta kan även kopplas till Vygotsky där samspelet mellan skolan och samhället är viktigt och elevernas dialog (Säljö 2013).

Lärare 1 anser att det viktigaste i undervisningen är att eleverna ser sambanden i hållbar utveckling också i att de inte bara fokuserar på sig själva utan ser sig själva som en del i ett större globalt perspektiv. Detta helhetstänk skall eleverna ha med sig då de startar sitt företag i kursen entreprenörskap. Detta kan kopplas till Strachans studie som visar att utbildning i entreprenörskap och utbildning för hållbar utveckling befruktar varandra och kan vara viktiga för unga entreprenörer så att de kan bidra till en hållbar framtid. Strachan betonar också att utbildning för hållbar utveckling inom entreprenörutbildningar kräver en genomtänkt skolstrategi (Strachan 2017). Detta styrks av Berglund, Gericke och Chang Rundgrens forskning om elevers hållbarhetsmedvetande. Resultatet i deras studier visar att elever har större hållbarhetsmedvetande om de gått på skolor som har en tydlig hållbarhetsprofil (Berglund, Gericke, Chang Rundgren 2014). Lärare 3 menar att det viktigaste är att utgå ifrån elevernas egna frågeställningar. Detta kopplar väl till både Deweys och Vygotskis teorier om att lärande. Dewey menar att lärande är mest givande om det utgår ifrån elevernas egna frågor och erfarenheter, och Vygotski lyfter fram att både dialog, interaktion och kommunikation beskrivs som nycklar till lärande och är centralt i den sociokulturella traditionen (Säljö 2014, Björneloo 2007).

Vad gäller förändring i undervisningsämnet så säger lärare 1 att undervisningen har flyttat fokus från att bara fokusera på klimatet till att omfatta mycket mer. Även lärare 3 beskriver att förskjutning av fokus har skett ifrån klimatet till social hållbarhet. Detta speglar det som Öhman och Östman beskriver som den övergripande förändring som har skett från det som bara kallas miljöundervisning till det som numera kallas för hållbar utveckling (Öhman & Östman 2004). Där hållbar utveckling nu kombinerar de tre dimensionerna; ekonomiska, sociala och miljömässiga och kopplar dessa till skolans värdegrund (Öhman & Östman 2004). Både Björneloo och Borg bygger vidare på Öhmans historik där han beskriver att utvecklingen har gått ifrån faktabaserad miljöundervisning på 1960- och 1970-talen över till normerad miljöundervisning på 1980-talet till etisk och pluralistisk hållbarhet som numera kännetecknar undervisningen (Björneloo 2007; Borg 2011). Detta tar Säljö upp då han beskriver att förändringar i tänket i hållbar utveckling påverkat diskussioner och förändringar i läroplanerna sedan 1990-talet (Säljö 2013). Skrivningarna i nuvarande läroplan och ämneskursplanerna i företagsekonomi finner vi numera flera formuleringar som speglar detta övergripande helhetstänk (GY 2011).

6.3 Ämnesöverskridande undervisning

6.3.1 Lärarnas svar om ämnesöverskridande undervisning

Lärare 1 arbetar idag inte ämnesöverskridande i sin undervisning men ser möjligheter att arbeta ämnesöverskridande med ämnet juridik som läraren själv undervisar i. Andra ämnen där läraren ser möjligheter att arbeta ämnesöverskridande är samhällskunskap och naturkunskap. Det är viktigt att kunna verbalisera och argumentera för hållbar utveckling och menar att man kunde arbeta ämnesöverskridande även i svenska och engelska. När det gäller ämnet entreprenörskap så integreras detta redan med ämnet företagsekonomi. Lärare 1 lyfter fram det praktiska arbetet som eleverna gör i ämnet entreprenörskap och särskilt att eleverna får omvärldskontakt och möter verkliga kunder. Eleverna förstår att marknaden förväntar sig att det är viktigt med hållbar utveckling och ”att dom kan leverera på det här”.

”De måste vara bäst på detta helt enkelt. Det duger inte att inte vara bäst på det här tänkesättet.”

Lärare 2 beskriver att de arbetar ämnesöverskridande i projektform i ämnet naturkunskap och svenska, där man får argumentera för olika saker bl.a. när det gäller hållbarhet. Lärare 2 har sambedomt dessa projekt med sina kollegor och eleverna arbetar även med kamratbedömning.

Lärare 3 lyfter fram att det befintliga samarbetet på sin skola är mellan företagsekonomi och entreprenörskap och tar även upp att de arbetar ämnesöverskridande gällande hållbar utveckling med ämnet samhällskunskap. Även lärare 3 tycker det skulle vara intressant att jobba ämnesöverskridande med ämnet svenska och retorik med syfte på argumentation.

6.3.2 Analys av lärarnas svar om ämnesöverskridande undervisning.

Alla lärarna berättar att de har ämnesöverskridande samarbete på olika sätt. Det vanligaste är att det finns samarbete mellan ämnena företagsekonomi och entreprenörskap. Där utöver sker samarbete i ämnena samhällskunskap, naturkunskap, svenska och engelska, vilket kan sättas i relation till de tre dimensionerna i hållbar utveckling. Detta benämns både i det inledande kapitlet i läroplanen GY11 i ämneskursplanerna och i det som det skrivs i texter om undervisning i hållbar utveckling på Skolverkets hemsida (Skolverket 2011; Björneloo 2007; Borg 2011). Ämnesöverskridande undervisning behövs för att integrera så många delar som möjligt i undervisningen hållbar utveckling. Borg skriver i sin redogörelse för internationella möten och publikationer om UNESCOs rapport till FNs generalförsamling där viktiga punkter om utbildning i hållbar utveckling fokuseras. I dessa punkter nämns bl.a. att utbildningen skall vara ”ämnesövergripande” och ”holistiskt”, ”värdegrundad”, ”kritisktänkande och problemlösande” och undervisningen skall kännetecknas av ”metodpluralism” (SOU 2004: 104). Dessa punkter ligger till grund för utbildningen i hållbar utveckling och återfinns i GY 11 läroplaner och ämneskursplan för företagsekonomi. Ämnesöverskridande undervisning är något som både Strachan (2017) och Berglund, Gericke Chang Rundgren (2017) ser som centralt i sina studier för att utveckla hållbarhetsmedvetande.

6.4 Skolans roll gällande hållbar utveckling

6.4.1 Lärarnas svar om skolans roll i undervisningen om hållbar utveckling

Lärare 1 beskriver skolans roll som viktig när det gäller hållbar utveckling och hänvisar till att detta finns med i läroplanen och centrallt innehåll och i betygskriterier olika ämnen.

”Där har skolan en väldigt viktig uppgift liksom. Sen ska man nog vara medveten om att samhället går fortare än läroplanen.”

Lärare 1 betonar ämnet juridik som särskilt viktigt när det gäller samarbetet med ämnet företagsekonomi och betonar också att det hela tiden kommer nya lagar, både nationellt och internationellt.

Lärare 2 nämner att det finns en kurs som heter Politik och hållbar utveckling, där eleverna i samhällsprogrammen arbetar med ett utvecklingsprojekt som avser en hållbar stad.

Lärare 3 betonar att skolans roll är mycket betydelsefull och att eleverna i många fall har bristande kunskaper och inte är så medvetna eller aktiva när det gäller frågor om hållbar utveckling. Lärare 3 ser också att eleverna på sin skolan ”brinner mer” för frågor om social hållbarhet som de har mer personliga erfarenheter av.

”Skolans roll är jätteviktigt. Det är en av de viktigaste frågorna vi måste jobba med och antagligen gör vi inte tillräckligt... Så det är en viktig fråga som vi måste arbeta ännu mer med. Alla ämnen måste det finnas med i större utsträckning.”

6.4.2 Analys av lärarnas svar om skolans roll för undervisningen

Lärarna är samstämmiga i att skolan har viktig roll i undervisningen om hållbar utveckling. De hänvisar till att skolan behöver ha ett helhetstänk och att alla skolämnen behöver medverka i skolans arbete med detta, vilket är i linje med skrivningarna i Läroplanen GY11 under rubrikerna ”gymnasieskolans uppdrag respektive övergripande mål och riktlinjer” (GY 11, s 3,6) Lärarna påpekar att skolan som helhet skulle kunna arbeta mer med hållbar utveckling. Lärare 3 ser starkt samband mellan elevers intresse för frågor och deras personliga erfarenheter från sitt vardagsliv. Lärare 1 lyfter fram att samhället utvecklas fortare än skolans läroplan. Detta berör Säljö då han skriver om hur

de globala förändringsprocesserna i stort får en påverkan på förändringar i läroplanerna på 1990 och framåt (Säljö 2013).

Kapitel 7. Slutsatser och diskussion

I detta kapitel beskriver jag uppsatsen som helhet översiktligt och har en kort kritisk reflektion. Därefter diskuteras uppsatsens resultat och analys och förslag ges till fortsatt forskning.

7.1 Kritisk reflektion av uppsatsen

Syftet med den här uppsatsen har varit att undersöka hur några lärare i ämnet företagsekonomi arbetar med hållbar utveckling i sin undervisning i företagsekonomi. Jag valde att undersöka detta genom tre huvudfrågor där den första handlade om hur lärarna definierade begreppet hållbar utveckling. Den andra frågan handlar om hur utbildning i hållbar utveckling har förändrats över tid. Den tredje frågan fokuserar på lärarna på hur lärarna undervisar om hållbar utveckling i ämnet företagsekonomi. Jag valde att använda mig av kvalitativ metod och hade relativt öppna frågor i en intervjuguide. Intervjuerna genomfördes som telefonintervjuer, vilket berodde på gällande restriktioner under coronapandemin. Dessa intervjuer spelades in och transskriberades därefter. För att få fördjupad kunskap inom området hållbar utveckling läste jag in mig på policydokument kring hållbar utveckling samt hur några forskare undersökt detta område tidigare. Jag har också använt mig av Dewey och Vygotskis teorier om lärande som benäms pragmatism och det sociokulturella perspektivet.

Utifrån det arbete jag har genomfört gör jag en kritisk reflektion över de telefonintervjuer som genomfördes. Som en följd av rådande Coronapandemi så var det inte möjligt att träffa personerna. Min erfarenhet är att man förmodligen tappar en del information när man inte möter intervjupersonerna i ett direkt möte utan samtalet begränsas då sker genom telefonintervju. Det var svårt att få lärare att avsätta tid för intervjuer p.g.a merarbete under Coronapandemin. De lärare som deltog gav mycket information och hade utförliga svar på mina frågor och vi hade långa samtal. Nedan följer diskussion av resultat och analys av intervjuerna.

7.2 Slutsatser och diskussion

7.2.1 Hur definierar några lärare begreppet hållbar utveckling?

Lärare 1 beskriver hållbar utveckling utifrån ett övergripande perspektiv, och nämner de tre olika dimensionerna ekonomiska, miljömässiga och sociala förhållande. Detta helhetstänk återfinns också i olika policydokument bl.a. i Agenda 2030 (Björneloo 2007, Borg 2011, FN 2012). Utifrån intervjuerna så förefaller det som att lärare 1 har en mer teoretisk syn på hållbar utveckling i ämnet företagsekonomi, vilket kanske kan förklaras med att läraren har skrivit läroböcker i företagsekonomi och därmed funderat mycket över ämnesområdet. De andra lärarna refererar också till de tre hållbarhetsaspekterna, men de tar inte upp det under frågan vad begreppet hållbar utveckling betyder utan istället när de beskriver hur de arbetar med hållbar utveckling i undervisningen.

Alla tre lärarna betonar att målet med undervisningen är att eleverna skall utveckla en helhetsförståelse för de stora miljöfrågorna både lokalt och globalt samt utveckla en handlingskompetens att själv agera ansvarsfullt för en mer hållbar framtid. En lärare ser också betydelsen av att konkretisera undervisningen av hållbar utveckling för eleverna. Sammanfattningsvis ger inte lärarna entydiga svar på vad begreppet hållbar utveckling innebär, förutom att lärare 1 som formulerar sig med hjälp av de tre dimensionerna. De lyfter fram olika delar av begreppet hållbar utveckling och alla lärarna anser att begreppet är komplext och innehåller många delar. Alla lärare har ändå en egen uppfattning av vad de betonar är av betydelse.

7.2.2 Hur utbildning i hållbar utveckling har förändrats över tid?

Miljöfrågor började på allvar diskuteras i början på 1960-talet och begreppet hållbar utveckling har etablerats internationellt sedan dess. Det stora genombrottet fick miljöfrågorna på Stockholmskonferansen 1972. Allt sedan dess har olika internationella möten och överenskommelser legat till grund för en kontinuerlig utveckling av området hållbar utveckling. Parallellt med att internationella policydokument har formulerats och forskning om undervisning för hållbar utveckling har bedrivits, har hållbar utveckling kommit in i skolans läroplan och ämnes kursplaner. Enligt de intervjuer som jag har genomfört beskriver de två lärare som har längst undervisningserfarenhet att innehållet i undervisningen av hållbar utveckling har förändrats från att vara fokuserad på

faktabaserad klimatundervisning till att numera karakteriseras av en etisk och pluralistisk undervisning som omfattar ett holistiskt helhetstänk i undervisningen som omfattar de ekonomiska, miljömässiga och sociala dimensionerna av hållbar utveckling. Dessa tre dimensioner speglar också den förändringsprocess som genomgått i den svenska skolan.

7.2.3 Hur arbetar några lärare med hållbar utveckling i sin undervisning?

Alla lärarna arbetar med hållbar utveckling i den del av undervisning som handlar om ungt företagande. En av lärarna refererar till Dewey och citatet Learning by doing i detta sammanhang. Detta kopplar bra till skrivningar i styrdokumentet, där man skall koppla samman teori och praktiskt arbete. Alla lärarna anser att det viktigaste är att eleverna ser de globala sammanhangen och att eleverna själva kan påverka detta genom sitt eget agerande. En lärare anser att det är viktigt att undervisningen utgår ifrån elevernas egna frågor. Utan att lärarna explicit uttrycker det relaterar detta till både Dewey och Vygotski och att skolan bör kopplas samman med det omgivande samhället och teori och praktik, men jag menar att det är tydligt att lärarna besitter denna kunskap genom sin erfarenhet och sina referenser till styrdokument och ämneskursplaner och att de kopplar samman detta med sin undervisning. Den av lärarna som har arbetat längst, lärare 1, har en mer teoretisk syn på ämnet företagsekonomi som helhet, medan lärare 2 och 3 betonar mer den konkreta undervisningen i klassrummet. Lärare 3 har starkt fokus på att undervisningen skall utgå från elevernas perspektiv.

De två lärare som har längst undervisningserfarenhet beskriver att innehållet i undervisningen av hållbar utveckling har förändrats från de tre faserna faktabaserad miljöundervisning till normativ och etisk och pluralistisk undervisning om hållbar utveckling. Alla lärarna refererar till sina didaktiska övervägande kring undervisningens innehåll och betonar att de har använt sig av Al Gores film den Obekväma sanningen i undervisningen. De betonar också att Greta Thunberg har bidragit till ökad uppmärksamhet kring miljö och hållbar utveckling under det senaste året.

Alla lärarna arbetar ämnesöverskridande i någon form, främst sker detta genom ett ämnesöverskridande samarbete mellan företagsekonomi och entreprenörskap, men lärarna nämner också ämnena juridik, samhällskunskap, svenska och naturkunskap. Alla styrdokument och policydokument betonar att hållbarutveckling skall ses

ämnesöverskridande och holistiskt vilket även forskningen lyfter fram (SOU 2004, Björneloo 2007, Borg 2011, Skolverket 2011).

Lärarna anser att skolans roll är mycket viktigt när det gäller hållbar utveckling och undervisningen behöver vara ämnesöverskridande eftersom ämnet är komplext och innehåller många dimensioner. De anser vidare att undervisningsområdet hållbar utveckling är viktigt och anser att skolan behöver arbeta mer inom detta område. Lärarna har också fullt stöd för detta i både läroplanen och ämneskursplanerna (Gy 11, Skolverket 2011).

7.3 Förslag till fortsatt forskning

Det hade varit intressant att vidareutveckla denna undersökning kring undervisningen av hållbar utveckling kanske genom att undersöka på ämnesöverskridande undervisning. En sådan undervisning skulle omfatta intervjuer med fler lärare, observationer av undervisning och dessutom intervjuer med elever för att få deras uppfattningar om undervisningen i hållbar utveckling.

7.4 Avslutande kommentar

I denna uppsats ville jag undersöka hur lärare arbetar med hållbar utveckling i ämnet företagsekonomi. Jag valde att göra detta genom att intervjua några lärare. Det har varit mycket intressant att ta del av deras kunskaper och erfarenheter och jag har lärt mig mycket både om undervisningsinnehåll och hur man kan arbeta med hållbar utveckling i företagsekonomi. Den viktigaste lärdomen är att undervisningen i hållbar utveckling innehåller många olika delar och att det därför är viktigt med ämnesöverskridande undervisning för att integrera de olika aspekterna av hållbar utveckling.

Referenser

Alvehus, J. (2014). *Skriva uppsats med kvalitativ metod*. Tryck integra Software Service.

Berglund, T, Gericke, N & Chang Rundgren, S. (2014). The implementation of education for sustainable development in Sweden: investigating the sustainability consciousness among upper secondary student. *Research in Science & Technological Education* 32:3,318-339, DOI: 10.1080/02635143.2014.944493

Björneloo, I. (2007). *Innebörder av hållbar utveckling - En studie av lärares utsagor om undervisning*. Doktorsavhandling, Göteborg; Göteborgs Universitet, Institutionen för pedagogik och didaktik) Hämtad från: <http://hdl.handle.net/2077/10517>

Borg, C. (2011). *Utbildning för hållbar utveckling ur ett lärarperspektiv*. Licentiatavhandling. Karlstad; Karlstad University Studies 2011:42 Fakulteten för samhälle och livsvetenskap.

Bryman, A. (2012). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2 uppl. Malmö: Liber AB.

Bursjö, I. (2014). *Utbildning för hållbar utveckling - förmågor bortom läroplanen*, *Forskning om undervisning och lärande*, 12 (61-77)

FN. 2002. *Johannesburg Declaration on Sustainable Development. From our origins to the future*.

http://www.un.org/esa/sustdev/documents/WSSD_POI_PD/English/POI_PD.htm

[2020-06-30]

FN. 2003. *Basic elements for the UNECE strategy for education for sustainable development*. Fifth ministerial conference environment for Europe. Kiev,

Ukraine. <http://www.ecoaccord.org/english/edu/ZBasicElements-Eng.pdf> [2020-06-30]

FN. 2012 *Agenda 2030*

<https://fn.se/vi-gor/utveckling-och-fattigdomsbekampning/agenda-2030/>

Globala målen, FN:s utvecklingsprogram United Nations Development Programme (UNDP) <https://www.globalamalen.se/fragor-och-svar/vad-betyder-hallbar-utveckling/> [2020-06-30]

Rienecker, L, Stray Jørgensen, P (2018). Att skriva en bra uppsats, Upplaga 4. Liber: Stockholm

Skolverket. (2020.) Miljö och hållbarhet i undervisningen. <https://www.skolverket.se/om-oss/var-verksamhet/hallbar-utveckling-och-miljo/agenda-2030-utbildning-och-hallbar-utveckling#h-Miljoochhallbarhetiundervisningen> [2020-06-23]

Skolverket. (2011). Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola 2011. (2011). Stockholm: Skolverket.

SOU 2004:104. Att lära för hållbar utveckling. Stockholm: Fritze.

Strachan, G. (2018). Can education för sustainable development change entrepreneurship education to deliver a sustainable future? Discourse and Communication for Sustainable education, vol.9, no.1, ss.36-49.

Sundgren, G. (2013). John Dewey- reformpedagog för vår tid. I Forsell, A. (red.), Boken om pedagogerna. Stockholm: Adlibris.

Säljö. (2014). Den lärande människan – Teoretiska traditioner i Lundgren, U, Säljö, R & Liberg, C. (red.) Lärande, skola, bildning. Grundbok för lärare sid 203-264. Natur och Kultur Stockholm.

Vetenskapsrådet. (2002). Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. Stockholm: Vetenskapsrådet. <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>

Öhman, J & Östman, L. (2004). Hållbar utveckling i praktiken. Myndigheten för Skolutveckling. Stockholm; Liber.

Bilagor

Bilaga 1. Informationsbrev

Till berörd lärare

Jag heter Anders Liljefors och studerar till i lärare företagsekonomi vid Malmö Universitet.

Under sista terminen ska vi studenter genomföra ett examensarbete där ett valt område skall undersökas. Jag har valt att fokusera på att få en ökad förståelse för hur några lärare i ämnet företagsekonomi på gymnasiet reflekterar runt sin undervisning gällande hållbar utveckling och i sådant fall, hur detta visar sig i deras undervisning.

Jag skulle vilja intervjua dig som är lärare i företagsekonomi för att få ta del av dina kunskaper och erfarenheter, jag uppskattar att intervjun kommer ta ca 30 minuter. Jag skulle bli tacksam om du skulle vilja ställa upp.

Det är viktigt att du som deltar vet att jag i min undersökning utgår ifrån de forskningsetiska

principerna, vilka innebär att:

- Alla uppgifter i undersökningen kommer att behandlas med största varsamhet, så att inga obehöriga kan ta del av dem.

- De uppgifter som framkommit i undersökningen används enbart för denna undersöknings syfte.

- Alla uppgifter kring deltagarna i undersökningen kommer att vara konfidentiella.

Fiktiva namn på barn/elever, pedagoger och för/skola används så att allas identiteter skyddas.

- Undersökningen är frivillig och det går när som helst att avbryta deltagandet.

Om du har frågor och funderingar kring undersökningen kan ni nå mig på:

Tack på förhand för din medverkan och skicka en tid som passar dig till min email:

Anders.liljefors@hotmail.com

Mobil: 070-2075052

Med vänliga hälsningar

Anders Liljefors

Bilaga 2. Intervjuguide:

A. Berätta hur du arbetar med hållbar utveckling i din undervisning. Kan du ge några exempel?

B. Vad anser du är viktigast i din undervisning när det gäller hållbar utveckling?

C. Om du undervisar hållbar utveckling i temaform vilka ämnen skulle du vilja integrera och hur skulle du vilja arbeta då?

D. Hur ser du på skolans roll/andra ämnen när det gäller undervisning avseende hållbar utveckling?

E. På vilket sätt har undervisningen enligt din uppfattning förändrats när det gäller hållbar utveckling under de senare åren?

F. Vad innebär begreppet hållbarutveckling för dig?